

ՕՐԱԳԻՐ ԶՄԻՌՈՆԻԱՅ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ

ՈՒԹԵՒՏԱՍՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ԶՄԻՌՈՆԻԱՅ ՈՒՐԲԱԹ 11 ՅՈՒՆԻՍԻ 1858

ԹԻՒ 575

ԶՄԻՌՈՆԻԱՅ 11 ՅՈՒՆԻՍԻ

Իրաւ է որ քիչ կամ շատ, ամէն տէրութիւն, ներք զնորոգական պատրաստութիւններ կրենն, իրաւ է որ լաւագոյն քաղաքականութեան հոգիները թանձր ամպերով ծածկուած են ուսկից կրնայ փոթորիկ մը ծագիլ: Ի վերայ այս ամէնայն տակաւին մեծ ու հիմնաւոր ակնկալութիւններ ունիմք թէ աշխարհիս խաղաղութիւնը պիտի չզփոթուի և թէ այժմեան քաղաքական դժուարութիւնները բարեկամներն պիտի դիւրանան: Այս օրինակ է լաւագոյն ծանրակշիւ լրագրութեանց մեծագոյն մասին կարծիքը:

Ապա, ընդգէմ այս հաստատուն ակնկալութեան, Վաղարշ օրագրիները գրեթէ ամենքը միաբանութեամբ, կաշխատին անհիմն լուրեր տարածելու, իրենց կամքը կամ կարծիքը իբրեւ հղելու թիւն մը հրատարակելու: (Օրինակի համար, Վաղարշ վերջին լրագրի նայելով՝ խորհրդակցութեան անդամները խիստ տարածայն են մէջերին և կարելի է, կրնան, որ առանց իրենց պաշտօնը կատարելու բաժնու ին իրարմէ: Կարծեալ յիշեալ լրագրութիւնները՝ օսմանեան երկիրներուն մէջ պատահած քանի մը թէթեխութիւնները ծանր գէպքերու տեղ գնելով և անոնց քաղաքական կերպարանք մը տալով, զարմանալի կերպիւ կրնեցնեն և կրճաճացնեն եղած բաները: Այնինչ յայտնի է որ այս պիտի խառնուի թիւններ օրիշ տէրութեանց մէջ և շատ անգամ՝ կրպտահին, ուրտեղ գուցէ աւելի երկար ժամանակ կրտեն և աւելի դժուարութեամբ կըղտուին քան օսմանեան երկրին մէջ, որուն հօր կառավարութիւնը, եթէ խստութիւն բանեցնել ուզէ և մարդասիրական զգացմունքը մէկ կողմ ձգելու ըլլայ, տարակոյս չէ՛ք թէ խռովութեան և ապստամբութեան կրակը ամեն տեղ շուտով պիտի մարէ:

Եւ աւելի քան Վաղարշ վերջին լրագրի, իւր թուոյն մէջ որ ի 2-14 յուլիս, երկար ու պատուական յօդուած մը կընթատարակէ՝ գատապարտելով Վաղարշ լրագրաց զրախօսութիւնները և անարժան յարձակմանքը ընդգէմ օսմանեան տէրութեանը, զոր կըղաշտպանէ հիմնաւոր փաստերով և հաստատուն իրաւունքներով:

Հաւաստի այս կարեւոր յօդուածը:

«Թուրքաստանը այս օրուան օրս ենթակայ է զանազան յարձակմանց և մեղադրանաց

ի կողմանէ Գաղղիոյ տաղաքութեան: Փարիզի լրագրութիւնները, մեծ և փոքրիկ, պաշտօնական և հասարակ, օրը անգամ մը կամ ամիսը երկու անգամ՝ հրատարակուողները, վերջուպէս ամենքը միաբանութեամբ սղաղակ և մեծ գոչիւն մը կրնեն ընդգէմ օսմանեան տէրութիւն: Վանութեան իշխանութիւնները, Գառատաղը, Վիրտի և Պոսնիայի գործերը, և մինչև մօտեւոս կայսերական իշխանութեանց ամուսնութեանց աւթիւ եղած տօնախմբութիւնները, մէկ խոսքով ամեն բան նիւթ եղած է իրենց հակառակախօսութեանցը: Այս լրագրութեանց մէջ կըգտնուին նաև ումանք որ երևելի հանդիսացեր են իրենց անարգ և անսովոր լրագրութեամբը:

«Նշանաւ է մարդոյն՝ ներկայ գտնուիլ այսպիսի տեսարանի մը առանց արտութեան զգացում մը ունենալու: Այլ հասարակաց կարծեաց գործիք համարեալ լրագիրը, գուցէ քիչ սիրելի այժմ (Օսմանցիները, որոց համար շատ ժամանակ չէ, այնչափ մեծ սէր կը յայտնէիք. բարի է: Այլ քիչ մը ուղեր վիճաբանութեան ներքեւ ձգել ձեր այժմեան համակրութիւնները, և ոչ կու գէմք ուրիշ կերպիւ երևան հանել ձեր առջի խօսքերուն նահանջութիւնը:

«Գուր Թուրք, Յոյները, Սլաւոն-Ալպաքները և Գառատաղիները նախամեծար կըդասէր քան զ(Օսմանցիները, որոցմէ աւելի աղէկ համարեցիք Վաղարշները ուրիշ ժամանակ մը: Եւ այս քաղաքական խնդիրները՝ սրտի զգացմանց գործեր չեն, և լրագրագիր մը իւր թիւթը չհրատարակէր, անոր մէջ իւր կամոգին սէրը և իւր սրտին յօժարութիւնները արձանագրելու: Այլ գրիչի տէր եղող ծանրագրութիւն անձինք հաստատուն նպատակի մը հետեւ կըղապարտուորին: Արդ՝ ձեր նպատակը որն է, ի՞նչ կուզէք, ի՞նչ կըղա հանջէք թուրքաստանէն, Օրուցեցէք բացառապէս և համարձակ կերպիւ, որպէսզի կարող ըլլաք մէկ կողմ ձգելու ապօրինաւոր ամբաստանութիւնները և երկդ իմութիւնը:

«Ի՞նչ է կուզէք, որ փոխանակ միութեան և ամբողջութեան թուրքաստանի, որուն համար ահագին պատերազմ մը եղաւ, փոքրիկ իշխանութիւններ հաստատուին առանց մէջերին կոպ մը ըլլալու և առանց զօրութեան, որթի թե հով մը փշեւուն պիտի նետէ զանոնք զրացի երկու մեծ տէրութեանց գիրկը: Այլ սակայն մեծագին արիւն թափեցաւ, հարիւրաւոր միլիոն

ներ ծախք եղան, միայն այս միութիւնը հաստատուն պահելու և արգիլելու համար որ միտաւ մը չտրուի օսմանեան տէրութեան ամբողջութիւնը և անկախութեանը: Աստի ասոր հակառակ առաջարկութիւն մը ամենին ինչ չիրար ընդունուիլ և քննութեան առնուիլ, քանզի լեքան նման մեծ անտեղութիւն մը և հակասութիւն մը պիտի ըլլայ: և վերջին պատերազմին ծախքը վճարող ժողովուրդները՝ խստիւ հաշիւ պիտի միտաւեն անոնցմէ որ այս շաւղին մէջ ձգելու զեն զիրենք:

«Ի՞նչ է Լաթիֆ-Հիւսայունին գործադրութիւնը փութացնելու կուզէք թուրքաստանի մէջ, ինչպէս ոմանք կըտեն: Լաթիֆ միտքերիդ այս է՝ անշուշտ յարգութիւն և քաջալերութիւն արժանի է և մեր ջանքն ալ ուրիշ բան չէ: Ապա թող ներեն մեզ որ զրուցենք յիշեալ լրագրութեանց, որ մեծապէս կըսխալին Վիրտի գործածած միջոցներուն վրայ: Լրագր (Թուրքաստանի մէջ այժմեան կառավարութեան նախնի բարեմիտ կառավարութիւն մը չտեսնուեցաւ: Եւ այս զանկալ թող տարուէ հանգիստ որ ինչ ընելուքը գիտնայ և խորհի հետեւութեամբ մը ի վերայ ընդարձակ գործադրութեան նորահաստատ բարեկարգութեանց: (Եւ) Գրան խմեն գործողութեանց նպատակը ուրիշ բան չէ բայց միայն կատարելապէս գոհ ընել զաշխարհը: Բայց հպատակաց հասարակ եղած սկզբունքը ի գործ դնելով և ամենուն հաւատարմ կերպիւ իրաւունք ընելով: Թուրքաստանի մէջ բնակողներէն ոչ ոք չիրար ուրանալ զմեծ յառաջող իմութիւնը օսմանցեց նոր բարեկարգութեանց շաւղին մէջ, սակայն կառավարութեան պաշտօնեաներն ալ այս շաւղին մէջ բազմաթիւ ընդգիմութեանց հանգիստեցան: Եւ այս անոնց աշխատութեանց գոնարկութիւնը քիչ մը թեթեւեղեցաւ համար ինչ կրնան լաւագոյնք: (Օսմանեան կենցաղագէտ անձանց ձեռքը երբեմն ի խոնջութենէ տկարացեալ կիյնան կրմնան այնպիսի գիմակալութեանց առջև, որ դարերէ ի վեր հաստատեալ նախապաշարմունքներէ և հնացեալ սովորութիւններէ՝ կրճաղին, և յայնժամ իրենց անչքը բնական աղմամբ դէպ ի լաւ մուտք կըգտնայ, համակրական քաջալերութիւն մը և հաւանութեան նշան մը գտնելու: սակայն յայտնի է ամենուն թէ, ընդգէմ իրենց ակնկալութեանը, ինչ կըգտնեն:

«Փարիզի լրագրութիւնները օսմանեան ժողով

ՔԱՂԱՔԱՎԱՐԱՆ

ՅԱՆԿԱՄ ՄԵԱԼ ՊԱՏԱՆԻ

Օյմով անկէ զժամարութեամբ ըստգիւտ շփել զե՛ք է զե՛ք, ինչ գուցէ կոչէք զիս պատանի, այն անունս ինձ պիտի: Ինչ սեամս մոյց այսց կենաց կառեալ և կամ զողո՞րտ, իբրու ընդ եզր ծագաց ուղոյն հովտի միայ անձանթ: Իմ ի բացուտ նշմարեն աչք զոր ի հովտիս գեղք համայն, Վաղարշն ինչ ինչ և ձայնս զիս հրախրել, և սակայն, Օյմեւեցուն տեսանեմ ելս անտի սփռեալ ցօղ սղի:

Ա՛հ, ցանկամ մնալ պատանի:

Եսն ինձ թէ՛ ի նենգաւ որ անդ ի հովտի գրտանին չբեշտակք՝ որոց աչք աղգիցեն ըզջոր և մերթ ըզբարին: Ինչ վեհերոտ ժրպիտ չըթամբք ծածկեալ զճնարս դաւաճան, թէ՛ ի սկզբան սիրեն նոքա, յետոյ մահ տան դառնութեան: Յաղթեալ գամ մի ի դաւանայն, ինձ մեռանել կայ միայն, Օյ չէ և չէ սիրտ իմ ատակ կեղծեալ զոր ինչ և զգայն: Յերջանութեան է ինձ խնդալ, ի տառապանս լալ յայտնի:

Ա՛հ, ցանկամ մնալ պատանի:

Տխուր յաւէտ և մենակեաց զիմ համարին կեանս արդի, Այլ ի նոսա են ինձ հաճոյք, ընդ որս խանգալ չմարթի: Յերեկոյն մինչ հողմ շնչէ բարբառելով ի յոտոց Յանկամ ճեմել ես ի վերայ աշնանայն տերեւոց, կամ թէ երթամ հընապատում լըսել ըզվէպս ինչ օտար, Օյր ծառ արկեալ պատմէ պառաւն, և ըզգիշերն գողահար ըզխու ըզգեւ և ըզհրեշտակս զնեմ յաճախ յերազի:

Ա՛հ, ցանկամ մնալ պատանի:

Այլ քաղցրագոյն բարւոյ ինչ տակս սիրեմ ըզճիղմ այս հատակ, Օյ զառաւել անկէ զմութեան նովաւ ըզգամ ըզճաշակ: Վաղցր ինձ այն են այս իրնամբ քան ըզգնական մայրենի: Եւ զընտանի զայս իսկ անուանս, որ անուշակ են սրտի, յարմար ասել սիրեմ այն, և սէր իմ կայ յերեւան: Այլ ի տիրոջ զարգանալ սէր չէ անմեղ յաւիտեան: Այլ ևս գուցէ զիս սիրեցեն, նա փախցեն իսկ հեռի:

Ա՛հ, ցանկամ մնալ պատանի:

ԵՄԻՆ ԱՌԵՒՆԱՐ

Թարգմանաց ի գաղղիէն
Լ. Ս. Յ. Պ.

վրդեան բարձր դասուց մէջ կրկնապատկուի ու կրկնապատկուի, թէ և յիշեալ թերթերուն կէտէն աւելին, որոց ունեցած համարումը իրաւամբ չէ, արժանի չեն այսպիսի ուշագրութեան մը: Ի՞նչ պիտի խորհին (Օսմանցիք այնպիսի քաղաքակրթութեան և այնպիսի կրօնի մը վրայ որ թշնամանքը և զրպարտութիւնը բերանին կը եւրկայանան անոնց: Եւ միթէ այս ընթացքը վհատութեան մէջ չի՞գտեր զիրենք. և միթէ իւրաւամբ իւր չէն կրնար երկայնիւյս նոր բարեկարգութեան գործոյն օգտակարութեւն վրայ և իրաւունք չունին ցանկալու հին ժամանակաց դրութեանը, որ կրօնի կտր նախանձաւորութիւնը և սուրը ամենէն աղէկ նեցուկն էր օսմանեան դրօշակին: Այսպիսի զգացում մը սակաւ առ սակաւ ժողովրդեան ստորին դասուց մէջ իջնելով դառնութեամբ մը կը դրօշմուի, վստահութիւնը սրտերէն կը փախչի և միտքերը կասկածոտ կը լլան: Եւ ևս կողմանէ լրագրութեանց գրգռութիւնները ռայաներուն սիրտը հպարտութեամբ կուռեցնեն և կրծնանին այս անձնական հակառակութիւնները, այս կողմանները, այս ապրումամբութիւնները, որ տէրութեան գանձուցը մեծ փնտ կը պատճառեն, որ անդադար կերպիւ խօսնողոսն կը լլան կառավարութեան ընթացքին և անոր ամենէն օգտակար նպատակները կը իրօծանեն և անհետ կը լլան:

«Աւերմի թող դադարին այս ցաւալի դրութեանը հետեւեալ. որուն վախճանը կարծուած էն աւելի աղէտալի է: Եւ այս բանը կը ինքզինքէն յանուն արգարութեան, յանուն իրաւանց, բարոյականութեան և յօգուտ իսկ այնցիկ, որոց համար իրաւունք կը պահանջեն աւելի ազատական քան մտերմութեամբ»:

ՃԻՏՏԵՒ ԴԵՊԵՐԵԼ

Ղիտտէի մէջ, որ Մէքքէն 97 հազարամէթր հեռու ծովագերեայ քաղաք մըն է, ծանր և ցաւալի դէպքեր պատահեր են, զոր Վիէրսանցի մէջ հրատարակուած իւր լրագրութիւնը, անանատես վրայէ մը լսելով, հետեւեալ կերպիւ կը պատմէ: Այս ահա նատես վրան կատարած ապստամբներուն ձեռքէն հրաշարի կերպիւ աղտոտ է: Քանզի խիստ բարձր տանիսէ մը ինքզինքը վար ձգէր ու ծովը նետուէր է, և հետեւեալ օրը, շատ նեղութիւններէ ետեւ, լողալով հասեր է Սիւլթանի մօտ: Եւ ինչպէս չէր ինքզինքը գործէին մէջ, որ նոյն նաւահանգիստը կը գտնուէր: Իւր հետը ուրիշ հինգ քրիստոնէայ կան կղեր որ նոյն տանիսէն վար նետուէր են. սակայն դժբաղդութեամբ վիրաւորուելով և չլինալով փախչել, երկրացի լրագրները վրայ հասեր և սպաններ են զինքները: Եւ հաւատիկ սկանառես վրային պատմութիւնը:

ԴՈՒՆԱՐԵՐՆ ՈՒ ԳՈՂԱԸ

(Հարանտեսութիւն և վերջն) (1)

Վերէսֆորտ՝ Գեորգի հայրը, մեծաւոյ մարդ մը իմ ստակո գործոյն: Ինչոր այս եղածները երազ կը կարծէր և կուգէր իր տունը ետ դառնալ: Եւ միջոցին շատ օրինակներ միտքը կիսնային, շատ պատուաւոր մարդիկ չարագործաց խումբի մը հետ ընկերացած ըլլալին, ու յետոյ այն հարստութիւնը, որուն ուսկից ըլլալը անյայտ էր, ետքը այն գրաստը որ կերկար իր տիրոջ տունը կը մտնէր: . . . Տօրի միտքը դրաւ որ այս գաղտնիքը լուսմը քննէ իմանայ: Համարձակութեամբ մը տանը գաւիթը մտաւ և տանտիրոջ հետ խօսիլ ուզեց, որ տակաւին կը քնանար, թէպէտ ևս օր մտէր: Եւ որ ապացոյց մըն էր գիշերը աշխատութիւնը անցնելուն: Գուաքէր ոտք կոխելով ուզեց տեսնել զինքը, և շուտ մը զինքը Վերէսֆորտին քնացած խոցը տարին: Եւ արդէ քունէն նոր արթնցած ըլլալով աչքերը շփեց, ու քիչ մը քաղաքավարութեամբ հարցուց, դուն ո՞ր ես տէր, ինձմէ ի՞նչ կուգես:

Այս ծայրին հեռու մը Տօրիին յիշողութիւնը անթշուրջ, վերջապէս տարակոյտը փարատեցաւ:

«Իրիւս (արաբացի) և դարբէն նաւ մը ունէին որ Միգրիայ դրօշակին պաշտպանութեան ներքեւ էր: Այս եղբարց մէկը արժան համարեցաւ Միգրիայ դրօշակին տեղ, օսմանեան դրօշակ բաժնաւ: Եւ ևս եղբայրը այս բանին գէմ բողբոջ Միգրիայ հիւպատոսին միտքը խաբարեց: Եւ ընկերութեամբ 15 նաւատեսաց որ Սիւլթանի մօտ անգղիացի պատերազմական շոգենաւուն կը վերաբերէին յիշեալ նաւը գնաց և Մեքքէն Վերտանիայ դրօշակը գարծեալ քաշել տուաւ: «Աւերմիքը կրօն թէ այս խռովութեան պատճառը գետի աղբիւն մը Միգրիայ հիւպատոսին տունը ապստինելն է, ի՞նչո՞ւ որ և ըլլայ պատճառանքը, այս խռովութիւնը երկար ժամանակէ հետէ պատրաստուած էր նաւակներու մեծ տէրերէն, որոնք շատ գրգռուած են ի պատճառ շոգենաւուց նաւարկութեան, զոր Մեքքէն անուն Վերտանիայ ընկերութիւնը հաստատեց: Եւ ևս նաեւ թէ շոգենաւուց կողմանէ գործակալ մը մասնակից եղեր է այս ապստինեան հեղ խռովութեանը»:

«Այստեղից իմը 5000էն աւելի էր և տեղակալ կառավարիչը հազիւ թէ 100 զինուոր ունէր իւր հրամանացը ներքեւ»:

«Միգրիայի հիւպատոսը գանակով երկու կողմը ընկաւ. և անոր երկու թարգմանը և մէկ շնորհիւ ծառան ջարաջար սպանեցին: Գաղտնի հիւպատոսը գանակի և սրայ հարուածներով մեռուցին, անոր ընկիցը գանակի վերջ մը ընկալաւ կուրծքը, և մեռաւ զինի վերաւորեւը և սպաննելով երկու Հատրամուտ (երկրացի արաբ): Գաղտնի հիւպատոսին աղջկը թէ թէ կերպիւ պարանայէն վերաւորեցաւ, զիւնաղ պիւրը (քանչիւն) սրայ քանի մը հարուածներ ընկալաւ. աղջիկ ծառային բան մը չարտահայտու. և այս երեք անձինքը ողջմէ հառան Վերտան»:

«Եւ ևս ընկերք վաճառականաց տունը 12 հոգի չարաչար սպանուեցան, որոց մէջ կը գտնուէին Սալա անուն 3 եղբարքը: Եւ երջագէտ բոլոր զէնքերը ներսէն թիւր 23 հոգի կը հասնին, և Սիւլթան շոգենաւու ողջ առողջ Վերտան հասնողները 24 հոգի են»:

«Փառնի որ Մէքքէ գացած էր, Ղիտտէ վերագաւառելէն ետեւ ու երբ քրիստոնէայ մը չէր մնացեր Ղիտտէի մէջ, հատարակութեան գրգռութիւնը հանգարտեցաւ և Սիւլթան շոգենաւու գործէին հրամանատարը, իբրեւ առաջին հատուցում կարողեղաւ անգղիական դրօշակը վերաւոր քաշել տալու, որ թնդանութեան արձակմամբ ողջունեցաւ: Եւ ևս նաեւ թէ յանցաւորներէն շատերը բռնուէր սւ բանտարկուէր են: Քրիստոնէից աները և մթերանոցները բուրդով կողորոտուեցան: Եւ հաստատեան թէ Սալա եղբարք 300 հազար թաւերէն աւելի արծու թեմամբ վաճառք և պատրաստ դրամունէին»:

Հանգարտութեամբ աթոռի մը մօտեկալով անոր անկողնոյն քով նստաւ գիտարկը գլուխը:

— Վաճառականը զարմանալով հարցուց թէ գլուխդ ծածկած կը կենաս:

— Եւ Գուաքէր եմ պատասխանեց միւսը խիստ հանգարտութեամբ, և դու գիտես սր մեր սուփորութիւնն է այս:

Վերէսֆորտ Գուաքէր անունը լսելուն պէս բաղմոյցին վրայ շնորհիւ նստած՝ մարդուն երեսը նայեցաւ: Դանցաւ զինքը անշուշտ, որովհետեւ երեսին գոյնը նետեց:

— Աւ հարցուց անոր կակաղելով թէ . . . կը հաճիր . . . ր . . . սէք ինքիւրքիւ ի՞նչ է:

— Եւ ևս կը կրկնէր, ինչպէս այսպէս եւ զոր տուր իր զոյնը: Բարեկամաց մէջ սրտնիւզութիւն պիտի չէ, ևս բնութեամբ եկայ երեկուան քու ինձմէ փոխ առած ժամացոյցս խնդրելու:

— Եւ . . . մացոյցը:

— Եւ ան պէտք է այն, իմ խնդր կրկնեմ էր ու անկից անցնելու չէմ կրնար: Քիւսայրս դատաւորը շնորհէր ինձ եթէ օր մնալ քովս չըլլայ այն:

Գաւառիին անունը կարծես թէ քիչ մը ներգործեց Վերէսֆորտին վրայ: Եւ ևս առանց պատասխանին սպասելու շարունակեց:

— Եւ ևս մը ըրած կը լլան ինձ եթէ անոր հետ մէկ տեղ փոխ տուածս 10 ոսկին ալ տաս: Եւ թէ

ի հաշիւ բարեկամաց:

«Յիշեալ սկանառես վրան կը վերջացնեն իւր պատմութիւնը զոյն ցելով թէ այս ապստամբութիւնը Մէքքէի (Քրիստոնէ) կարգադրուէր է և ուրուն մասնակից և գործակից եղեր են մեծ և պզտիկ ամենքը»:

Վերտանի մէջ ևս նոր խռովութիւններ ծագեր են ի պատճառ սպանութեան մը, զոր Յիշեալ մը ըրեր է խանիայի մէջ մահապատիւնի մը վրայ: Եւ ևս պատմութիւնը թէ այնինչ հանգարտութիւնը և ապահովութիւնը հաստատուելու վրայ էր: Եւ ևս գործակալաց խոհմը ընթացքով և կարգադրութեամբ, յանկարծ յուլիսի Յիշեալ մը տուած, Յիշեալ մը մէկ մահապատիւնի վրայ յարձակելով սպաններ է: Եւ ևս թէ մարդ առ պանին միտքը գործութիւն ընելէր. սակայն մահապատիւնները քաղաքական գիտաւորութեամբ եղած եղբունութեան մը տեղ գնելով զայն, չափազանց դրօշուէր և զայրացեր են: Եւ ևս 2000 հոգիէն աւելի գուժարուելով՝ տեղական կառավարութեան պալատը գացեր են վրէժխնդրութիւն պահանջելու և խնդրելով որ մարդասպանը իրենց ձեռքը յանձնուի: Եւ ևս վարչապետը որ կը ձեռնադրուէր ձեռք անցուցեր և բանտարկէր էր, ու անոր գաղտնատեղը կը նայուէր, աւելի տեսնէր այս խռովութեան ծագողը քան զմեզ: Եւ ևս Վերտանը հանգարտեցնելու. այլ շարժեցէր, ուստի հարկադրուէր է մարդասպանին գաղտնատեղը փութացնելու. որ իբրեւ մահապատիւն կախուէր գաղտնաբերուէր է: Եւ ևս գաղտնաբերուէր գործակալութիւնը նոյն օրը երկուցին կատարուէր է. այսինքն մահապատիւնը կառավարութեան պալատին պատէն կախուէր են: Եւ ևս զայրացեալ մահապատիւնները միայն այս քանով գոհ չեն եղեր, այլ մեռելոյն գլուխը վար իջեցուցեր ու քաշուտելով բոլոր փողոցները պարսցուցեր են: Եւ ևս նախանորհը ահագոյն մէջ ձգէր է բոլոր քրիստոնէայ ժողովուրդները և հիւպատոսարանները փութացեր են իւրաքանչիւրը իւր տէրութեան դրօշակը քաշելու ի պաշտպանութիւն իրենց անձանց: Եւ ևս երջագէտ սակաւ խռովութիւնը և գրգռութիւնը հանգարտելով, քրիստոնէայ ժողովրդոց երկուքն ալ քիչ մը փարատեր է և սկսեր են հոգի առնուլ:

Խանիայի այս ցաւալի դէպքը Վերտանի տունը կողմը կայծակի արագութեամբ տարածուելով, ապստամբ Յիշեալն ալ, որոց մեծ մասը զէնքը թողնուէր էին, վերադարձին կառնուէր եղեր:

Շատր անկարգութիւններ և խռովութիւններ պատահեր են նաեւ Վերտանի քանի մը ուրիշ քաղաքացի և գիւղորէից մէջ, մասնաւոր ի Վանսիւս, ի Սիւլթան և այլն:

Չինաստանի և շոգենաւու գործերը, որ

հիմնական հարկաւորութիւն ունիս, ևս կը թողու՞մ քովք քանի մը ժամանակ, այն պայմանաւ որ անդ որդաղի մը տառ ինձ:

Գուաքէրի հանգարտ բնութիւնը այս հին վաճառականը այնպէս շփոթեց որ չհամարձակեցաւ գողցած բաները ուրանալ: Բայց խոստովանել ալ չուզելով կը տարակուսէր թէ ինչ պատասխան տայ. երբ Տօրի սկսաւ իւր խօսքը շարունակել:

— Եւ արիւմ աղջկանս ամուսնութիւնը կիսաղջը նեմ քեզ, որ մօտ օրերս պիտի կատարուի. անոր օժիտ տարու համար 200 ոսկի պահած է իւր բայց երէկ իրիկուն դէպք մը պատահեցաւ Վանսիւսի ծածկուն վրայ և բոլորովն կողորոտուեցաւ, այնպէս որ հիմա կը խնդրէմ որ սրբալոյ օժիտ մը տաք, և եթէ այս չըլլար քեզմէ չէի պահանջեր:

— Եւ իմ:

— Եւ, այո, չէս գիտեր որ Վարիամս կը իրեն ու անոր հետ պիտի ամուսնանայ:

Վերէսֆորտ, սրբալոյ վաճառականը ինքզինքը անկողնէն վար նետուելով:

Վերէսֆորտ, կրկնեց քաղցրութեամբ մը Գուաքէր թէ փոխտ մը տանելով: Եւ ևս անոր սիրոյն համար ըլլայ բան մը ըրէ: Եւ ևս միտքս դրած եմ, ստաց, որ ամենեւին չիմացնեմ ան այս գիշերուան պատահած դէպքը, և եթէ անոր խոստացած գուժարս չպատրաստես, ան

